

Aksaray University
Journal of Sport and Health Researches
ASUJSHR

DOI: 10.54152/asujshr.1286545

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
22.04.2023

Kabul Tarihi
21.05.2023

Online Yayın Tarihi
29.06.2023

AKADEMİSYENLERİN SPOR OKURYAZARLIĞINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ: BİR METAFOR ÇALIŞMASI

Emre Can Iğdır¹, Latif Aydos¹

¹Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Özet

Eğitim programlarında kendine yer edinen spor okuryazarlık kavramı bireylerin bütünüyle spora adaptasyonlarının artırılmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla, bu araştırmanın amacı, akademisyenlerin spor okuryazarlığına yönelik beklentilerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmaya, Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde görev alan 15 öğretim görevlisi katılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji (olgu bilim) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, öğretim görevlilerine kişisel bilgi formu uygulanarak ve öğretim görevlilerinden “spor okuryazarlığı..... gibidir / benzer; çünkü...” cümlesini tamamlamaları yoluyla elde edilmiştir. Veri toplama aracı bizzat araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Katılımcılar, gönüllülük esasına dayanarak araştırmada yer almıştır. Veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiş, verilerin analizinde sırasıyla adlandırma, eleme, kategori geliştirme, geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması, elde edilen metaforların frekanslarının hesaplanması, yorumlanması aşamaları takip edilmiştir. Öğretim görevlilerinin ürettikleri metaforlar “kazanım”, “farkındalık” ve “keşfetme” olmak üzere üç kavramsal kategoriye ayrılmıştır. Araştırmada öğretim görevlilerinin en çok “kazanım” daha sonra sırasıyla “farkındalık” ve “keşfetme” temasına ait metaforlar oluşturdukları tespit edilmiştir. Spor okuryazarlığı kavramının öğretim elemanları tarafından algılanmasının kavrama yönelik farkındalığı arttırmak adına önemli bir adım olarak görüleceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor okuryazarlığı, Akademisyen görüşleri, Metafor, Eğitim, Spor

INVESTIGATION OF ACADEMICIANS' VIEWS ON SPORTS LITERACY: A METAPHOR STUDY

Abstract

The concept of sports literacy, which has found its place in educational curricula, requires enhancing individuals adaptation to sports as a whole. Therefore, the aim of this research is to reveal the expectations of academicians towards sport literacy. 15 faculty members from the Faculty of Sports Sciences at Gazi University participated in the study. Phenomenology, one of the qualitative research methods, was used in the research. The data of this study were obtained by applying a personal information form to the faculty members and asking them to complete the sentence “Sports literacy is like/similiar, because.....”. The data collection tool was applied by the researchers by themselves. Participants took a part in the study voluntarily. The data were analyzed by using content analysis technique, and the stages of naming, elimination, category development, ensuring validity and reliability, calculating and interpreting the frequencies were followed for the obtained metaphors. The metaphors produced by the faculty members were divided into three conceptual categories: "acquisition", "awareness" and "discovery". It was determined that the faculty members mostly generated metaphors related to “gain”, followed by “awareness” and “exploration” themes. It is believed that the perception of the concept of sports literacy by academic staff can be seen as an important step towards increasing awareness about the concept.

Key Words: Sport literacy, Academicians' views, Metaphor, Education, Sport

Sorumlu Yazar: Emre Can Iğdır, Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, emrecanigdir@gazi.edu.tr

GİRİŞ

Okuryazarlık kavramı; nesnelere, olgu ve olayları detaylı bir şekilde anlama ve anladıklarını kendi özünden süzerek ifade etme durumu olarak tanımlanmaktadır (Altun, 2005; Lounsbury ve Mckenzie, 2015). Günümüzde pek çok alanın artık ‘okuryazarlık’ son ekini benimsediği ve kullandığı görülmektedir. Farklı alanlar değer, amaç ve girişimlerini tanımlama durumunda okuryazarlık kavramını bir ifade biçimi olarak benimsemektedir. Bu alanlar; müzik, bilgisayar, dijital, beslenme, politik, medya, bilim, coğrafi ve sanat okuryazarlığı ile spor alanında kendilerine yer bulan iç ve dış paydaşların alanlarını ifade etmeleri bakımından spor okuryazarlığı kavramıdır (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2004).

Whitehead’e (2010) göre spor okuryazarlığının özlü tanımı; bireylerin kapasitelerine yönelik, yaşam boyu spor etkinliklerine aktif katılım gösterebilmeleri adına motivasyon, güven, fiziksel yeterlilik, bilgi ve bilgiyi anlama olarak ifade edilmektedir. Süreç boyunca hedefe yönelik bedensel aktiviteleri sürdürmek, sorumluluk üstlenmede önemli bir değer olarak ifade edilmektedir (Whitehead, 2001). Dudley’e (2015) göre ise spor okuryazarlığı, fiziksel veya psikolojik kısıtlamalara bakılmaksızın, amaçlı fiziksel aktivite ve yaşantı boyunca insan hareketi için sorumluluk almaya ilişkin bilgi, beceri, anlayış ve değerleri kapsayan bir şemsiye kavram olarak görülmektedir. Tanım bileşenlerinin çoğunda akademisyenlerin fikir birliği içerisinde oldukları durum, spor okuryazarlığının çok boyutlu bir kavram olduğudur (Whitehead, 2013). Neredeyse bütün tanımlar, temel alan olarak hareket becerilerindeki yetkinliği içermektedir (Dudley, Cairney, Wainwright, Kriellaars, ve Mitchell, 2017; Edwards vd., 2018). Daha da önemlisi, bu hareket yeterlilikleri kara, hava ve su dahil olmak üzere farklı ortamlarda da uygulanmaktadır (Whitehead, 2001), özellikle küçük yaş gruplarındaki bireylerin gelişim aşamalarında güven ve öz yeterlilik gibi motivasyonel yapılar da kavramın merkezinde yer almaktadır (International Physical Literacy Association [IPLA], 2015). Fiziksel uygunluk, güven, öz yeterlilik ve algılanan yeterlilik gibi bireysel düzeydeki faktörlerin, bireyin spor okuryazar olma sürecini etkilediği ve bundan etkilendiği düşünülmektedir. Bu sürece yönelik algının ortaya konulmasında kullanılan kavramlardan bir tanesi ise metafordur.

Etimolojik olarak metafor kavramı, ‘Metapherein’ veya ‘Metafora’ Yunanca kelimelerinden meydana gelmektedir. ‘Değiştirmek’ anlamına gelen ‘Meta’ kelimesi ile ‘taşımak’ anlamına gelen ‘pherein’ kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır (Altun ve Apaydın, 2013; Levine, 2005;). Metaforlar, soyut duygu ve hislerin, somut bir biçimde ifade edilmesi için kullanılırlar (Kısa, 2013). Metaforlar, olayların meydana geliş biçimi ve işleyişi hakkında fikirlerimizi

biçimlendiren, yönlendiren ve kontrol altına alan en kuvvetli zihinsel araçlardan biri olduğu gibi (Saban, 2004), insanların çevreyi, olayları, hayatı ve objeleri nasıl gördükleri, farklı teşbihler kullandıkları araçlar olarak da tanımlanmaktadır (Cerit, 2008).

Literatür incelendiğinde spor alanında metafor kullanımı ile ilgili çalışmalara rastlandığı gibi (Çaredar, Pekel ve Cengizel, 2022; Karakaya ve Salici, 2016; Kurtipek, 2019; Pekel, Avşar, Çaredar, Erdoğan ve Özbayrak, 2021; Pekel, Çakır, Kırkoğlu ve Pekel, 2022; Pekel, Soy, Kırkoğlu ve Pekel 2023; Pekel, Uzgur, Şahin ve Aydos 2022; Pekel, Yazıcıoğlu ve İlhan; 2019; Sevinç ve Ergenç, 2017; Yetim ve Kalfa, 2019) sporun paydaşlarının kavrama yönelik metaforlarının incelendiği çalışmalar da (Yazıcı, 2020; Yıldız ve Doğu, 2022) görülmektedir. Spor okuryazarlığı kavramının potansiyeli ve önemi ile ilgili çalışmalara da (Cairney, Dudley, Kwan, Bulten ve Kriellaars, 2019; Castelli, Centeio, Beighle, Carson ve Nicksic, 2014; Edwards, Bryant, Keegan, Morgan ve Jonas, 2017; Jurbala, 2015; Lundvall, 2015) yine literatürde rastlanmaktadır. Ancak spor okuryazarlığı gibi dünyada gelişmekte olan ve Türkiye’de henüz yeni duyulmaya başlanmış bir kavrama yönelik metaforların incelendiği çalışmaya alanyazında rastlanmamaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, spor bilimleri fakültesi, beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü akademisyenlerinin spor okuryazarlığı kavramı ile ilgili görüşlerinin metaforlar aracılığıyla belirlenmesidir. Eğitimin iç paydaşlarından olan akademisyenlerin, ülke literatüründe yeni sayılabilecek spor okuryazarlığı eğilimi üzerindeki düşüncelerini tespit etmek, fikrin diğer paydaşlar tarafından da algılanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması, araştırmada kullanılan metot ve verilerin analizine dair bilgiler yer almaktadır. Araştırmanın etik kurul onayı Gazi Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu tarafından 2023 – 379 araştırma kodu ile alınmıştır.

Araştırma Modeli

Araştırma, akademisyenlerin spor okuryazarlığı kavramına yönelik algılarını tesis etmesinden ötürü nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgubilim) deseni araştırmasıdır. Fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılan çalışmalar, kişilerin bir fenomene (olgu) yönelik algıları, deneyimleri ve bunlara yükledikleri kasıtları belirlemeyi amaçlar (Creswell ve Creswell 2017; Ersoy, 2016). Metafor yöntemi ise, bir olgu ya da kavrama yönelik algıların açığa çıkarılmasında kullanılan bir yöntemdir. Fenomenolojik araştırmalar, araştırmacının bir bireyin veya bir zümre içerisindeki bireylerin, sınırlı bir fenomeni kişisel bir görüş ile nasıl

tecrübe ettiklerini anlamaya ve tanımlamaya uğraştığı bir yaklaşım olarak görülmekte (Kalaian ve Kasim, 2008) ve bu yaklaşım doğrultusunda gerçekleştirilen araştırmalar ile şahsen bireyin tecrübeleri meydana çıkarılmaktadır (Creswell, 2015).

Araştırma Grubu

Fenomenoloji (olgubilim) araştırmalarında, evreni simgeleyen katılımcıların fenomene yönelik deneyimli bireyleri temsil etmesi açısından bu yeterliliğe sahip kişiler bu araştırmanın katılımcılarını oluşturmaktadır. Araştırmada, çalışma gurubunu saptamak adına kolay ulaşılabilir örneklem metodu kullanılmıştır.

Araştırmaya, Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi'nde akademisyen olarak görev yapmakta olan yaşları 24 ile 63 arasında değişen, 2 profesör, 2 doçent, 1 doktor öğretim üyesi ve 10 araştırma görevlisi olmak üzere toplam 15 öğretim elemanı katılmıştır. Katılımcılara yönelik demografik bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının demografik özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Unvan
Katılımcılar 1	Erkek	63	Profesör
Katılımcılar 2	Erkek	46	Profesör
Katılımcılar 3	Erkek	32	Doçent
Katılımcılar 4	Kadın	53	Doçent
Katılımcılar 5	Kadın	27	Araştırma Görevlisi
Katılımcılar 6	Kadın	27	Araştırma Görevlisi
Katılımcılar 7	Kadın	29	Araştırma Görevlisi
Katılımcılar 8	Erkek	33	Araştırma Görevlisi
Katılımcılar 9	Erkek	24	Araştırma Görevlisi
Katılımcılar 10	Kadın	40	Araştırma Görevlisi
Katılımcılar 11	Kadın	37	Araştırma Görevlisi
Katılımcılar 12	Erkek	26	Araştırma Görevlisi
Katılımcılar 13	Erkek	26	Araştırma Görevlisi
Katılımcılar 14	Erkek	28	Araştırma Görevlisi
Katılımcılar 15	Kadın	34	Doktor Öğretim Üyesi

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı gereken izinlerin temin edilmesinin ardından araştırmacılar aracılığıyla uygulanmıştır. Araştırmada yer alan katılımcıların tamamı gönüllülük esaslı doğrultusunda araştırmada bulunmuşlardır. Veri toplama aracı iki kısımdan oluşmaktadır; ilk kısımda öğretim elemanlarının cinsiyet, yaş ve akademik unvanlarına yönelik demografik niteliklerini yanıtlamaları istenirken, ikinci kısımda ise öğretim elemanlarının spor okuryazarlığı kavramı ile ilgili bilgi, deneyim ve algılarını tespit etmek adına metaforlar üretmeleri istenilmiştir. Öğretim elemanlarından araştırmacı tarafından hazırlanan, “spor okuryazarlığı gibidir/benzer; çünkü ” cümlesini tamamlamaları istenilmiştir. Akademisyenlerin

fikirlerini açığa çıkarması durumunda araştırmacılar tarafından herhangi bir müdahalede bulunulmamış ve katılımcıların yapmaları gerekenleri belirtirken yönlendirici ibareler kullanmamaya itina edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada, elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. İçerik analizi tekniğinde temel hedef, elde edilen verileri ifade edebilecek kavram ve ilişkilere varmaktır. İçerik analizi, birbirini andıran verileri belirli kavram ve temalar doğrultusunda bir araya getirerek okuyucunun algılayabileceği bir şekilde düzenleme (Yıldırım ve Şimşek, 2021) ve yazdıklarını kodlama (nicelleştirme) sürecidir (Patton, 2014). Süreç boyunca alanda uzman olan kişilerin fikirleri alınarak kodların temalarla manalı bir bütün ortaya koyup koymadığı değerlendirilmiştir. Anlamsız veya bütünselliği bozan veriler, katılımcılar tarafından ortaya konulan algıların tek tek listelenmesi ile tespit edilmiş ve araştırmaya dahil edilmemiştir.

Spor okuryazarlığı kavramına yönelik ifadeler göz ardı edilmeden kodlama yapılmıştır. Kodlama sürecinde kullanılan metaforun manasına yönelik bir kod listesi yaratılmıştır. Metaforlar, araştırma verilerindeki kategorileri oluşturma, veriler arasında ilişki kurma ve verileri okura sunma özelliklerinden ötürü nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır (Sadık ve Sarı, 2012).

BULGULAR

Araştırmada spor okuryazarlığı kavramına yönelik toplam 15 metafor araştırılmış ve içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İlgili alan yazın incelenmiş ve kavramsal kategoriler belirlenmiştir. Spor okuryazarlığı kavramı ile ilgili tanımların bulunduğu araştırmalar göz önünde bulundurularak öğretim elemanlarının spor okuryazarlık kavramı üzerine ürettikleri metaforlar üç kavramsal grupta toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının spor okuryazarlığı kavramına yönelik oluşturdukları metaforlara ait tema ve kodlara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Öğretim elemanlarının oluşturdukları metaforlar

Kavramsal temalar	Kodlar	f
Kazanım	Pusula, prospektüs, alfabe, maymuncuk, sürahi, takip-iz sürme, şarj, hız treni, yelpaze, sonucunu bilmediğin bir roman	10
Farkındalık	Kampüs, spor konusunda her alanda farkındalık	2
Keşfetme	Buzdağı, pandora’nın kutusu, farkındalık	3

Tablo 2'ye bakıldığında farklı kavramsal görüşler altında benzer kodların bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu kodlarda bulunan metaforlar birbirinden farklı manalara gelmesinden dolayı ayrı temalarda bulunmaktadır. Örneğin; katılımcı 7 “farkındalık” metaforunu, “spor okuryazarlığı spor konusunda her alanda farkındalığı kapsıyor gibidir; çünkü sporla ilgili gelişmelerin takip edilmesi, öğretmen, öğrenci, sporcu, yönetici ya da antrenör olarak herkesin kendi alanında kendi kapasitesi doğrultusunda sporun her yönünü takip edip uygulayabilme becerisinin olması gerekir” açıklamasından dolayı kod “farkındalık” teması altında yer almıştır. Katılımcı 11 ise “farkındalık” metaforunu, “spor okuryazarlığı farkındalığa benzer; çünkü kendini gerçekleştirmede potansiyelinin üzerine çıkma konusunda atılacak adımlara entegre olmak, güncel kalmak, gelecek nesillerin nasıl şekilleneceğini belirler” açıklaması ile kullanıldığından kod, “keşfetme” kavramsal temasının altında yer almıştır.

Kazanım unsuru

Yapılandırmacı öğrenme biçiminin benimsenmesi ile beraber öğretim programlarında, “hedef-davranış” ibaresinin yerine “kazanım” ibaresine yer verilmeye başlanmıştır (Kraiger, Ford ve Salas, 1993). Beden eğitimi ve sporun genel çerçevede asıl amacı; kavramın günlük rutinlerimizin vazgeçilmez bir bölümü haline gelmesidir. Diğer bir anlatım ile beden eğitimi ve spor; kişinin fiziksel ve motor gelişimine sağladığı katkının yanı sıra, kişilere fiziksel sağlıklarını koruma alışkanlığını vermektir (Kale, 2003). Spor okuryazarlığı kavramı, fiziksel kapasite ve motor becerilerinin gelişiminin yanı sıra, sportif aktivitenin içsel değerini tanımlar, müfredattaki fiziksel aktivitenin önemini ve değerini vurgular (Whitehead, 2013). Bundan dolayı spor okuryazarlığı yalnızca sportif becerilerin doruk noktasına ulaşmayı hedeflemez. Aynı zamanda bireylerin bir bütün olarak çekirdeklerinden hedef ve davranışlarını yaşam boyu değiştirmeyi hedefler. Merak ve keşfetme bu işin önemli unsurlarından biridir. Öğretim elemanlarının “kazanım unsuru” teması altında oluşturdukları farklı metaforik durumlar aşağıda yer almaktadır.

“Spor okuryazarlığı geniş bir yelpazeye benzer; çünkü yelpazenin tüm bileşen parçaları gibi bir bütünü tamamlayan özelliği ile bireylerin yaşamları boyunca bilinç, bilgi ve deneyimler gibi pek çok unsurun spora özgü dinamiklerin bileşkesidir.” (Katılımcı 2)

“Spor okuryazarlığı bir sürahiye benzer; çünkü sürahinin su ile dolması spora ilişkin her bilgiyi kapsamaması gibi düşünülebilir. Suyu doldurdukça spor okuryazarlığı artmakta ve sürahi boşaldıkça daha çok spor bilgisini taşıyabilmektedir.” (Katılımcı 15)

“Spor okuryazarlığı sporun alfabesi gibidir; çünkü bedeninin bilinmeyenlerini ortaya çıkarmak, bilinenleri ise daha da geliştirmek adına kitabın ilk sayfasında yer alan ifadedir. Fiziksel gelişim adına öğrenilmesi gereken ilk kavram olarak karşımıza çıkar.” (Katılımcı 12)

“Spor konularını takip etme, iz sürme gibidir; çünkü spor eğitimini, güncel spor olaylarını branşlara göre sonuçlarını başarılı-başarısız, aktiviteleri takip etme, irdeleme, inceleme, görüş belirtme, sonuçlarını objektif olarak değerlendirme, yazma ve açıklama gibi konuları kapsamaktadır.” (Katılımcı 1)

“Spor okuryazarlığı maymuncuk gibidir; çünkü spor okuryazarlığı gelişmiş bireyler her spor dalına daha rahat adapte olabilirler.” (Katılımcı 6)

“Spor okuryazarlığı sonucunu bilmediğiniz ancak olumlu sonuçlar olmasını istediğiniz bir romanı okumak gibidir; çünkü hareket içeren spor karşılaşmalarını izleyerek okunması ve yorumlanması gerekir.” (Katılımcı 4)

“Spor okuryazarlığı şarj gibidir; çünkü doluluğu yüksek olursa verimli olur. Ayrıca güncelliği yakalamak için sürekli kendini yenilemek gerekir.” (Katılımcı 9)

“Spor okuryazarlığı bir ilacı okumadan önce prospektüsünü okumaya benzer; çünkü spor yaparken antrenmanın süresi, şiddeti ve kapsamının doğru bir şekilde ayarlanmaması durumunda beklenen olumlu etkiler görülmeyeceği gibi organizmaya zarar verebilmektedir.” (Katılımcı 10)

“Spor okuryazarlığı pusulaya benzer; çünkü yapacağı iş için gideceği yönü birey pusula ile bulur. Bir sporcu için mutlak başarı gideceği yolu bilmesi ile mümkündür.” (Katılımcı 13)

“Spor okuryazarlığı hız trenine benzer; çünkü değişimler o kadar hızlı gerçekleşmektedir ki gelişmeleri takip etmezseniz çağımızın gelişmişliğinden uzak kalarak hedefinize ulaşmanız ya imkansızlaşır ya da çok geç kalırsınız.” (Katılımcı 14)

Farkındalık unsuru

Farkındalık, birçok zihinsel yeterliliğin bilinç ve algı aracılığıyla artmasını sağlamasının yanı sıra (Walsh, 1980), aynı prensipler içerisinde tutum gösteren ve uygun reaksiyonlar sergileyen bireylere karşın oturmuş tavır ve davranışlar sergileyerek rutinin dışında tepki gösteren kişilerin farkındalık düzeyleri daha yüksektir (Gardner ve Moore, 2007). Bir diğer bakış açısı ile farkındalık, bireyin yaşam süresince gelişiminin ve değişiminin başlangıcı olarak nitelendirilir (Karakuş, 2007). Öğretim elemanlarının, “farkındalık unsuru” teması ile ilgili algıladıkları metaforlar aşağıda görülmektedir.

“Spor okuryazarlığı kampüs gibidir; çünkü belirli bir akademik çevrede moda bir kavram olmasına rağmen halk arasında çok da bilinmeyen bir kavramdır. Büyük bir kampüsün içindeki belli bir kesim tarafından kullanılmaktadır.” (Katılımcı 5)

“Spor okuryazarlığı spor konusunda her alanda farkındalığı kapsıyor gibidir; çünkü sporla ilgili gelişmelerin takip edilmesi, öğretmen, öğrenci, sporcu, yönetici ya da antrenör olarak herkesin kendi alanında kendi kapasitesi doğrultusunda sporun her yönünü takip edip uygulayabilme becerisinin olması gerekir.” (Katılımcı 7)

Keşfetme unsuru

Merak kavramı, toplumsal yaşamın doğasında bulunan bir güdülenme olayı olarak ifade edilmektedir, kavram kısa süreli fonksiyonları bakımından incelendiğinde öğrenme ve keşfetme eğilimi özelliği gösterirken, uzun süreli fonksiyonları bakımından ise yeterlilik ve bilgi sağladığı gözlemlenmektedir (Kashdan ve Silvia, 2009). Bireyler açısından hayat boyu devam eden ve kişilik niteliği olarak rastlanılan merak kavramı anlık deneyimlerle yakından ilişkilidir (Silvia, 2008). Aşağıda öğretim elemanlarının “keşfetme unsuru” teması altında oluşturdukları metaforik kodlar yer almaktadır.

“Spor okuryazarlığı Pandora’nın kutusu gibidir; çünkü Pandora kutuyu açtığı anda pek çok kavram dünyaya yayılmıştır. Spor okuryazarlığı kutusu açıldıkça içinden pek çok kavram (yapı) çıkararak insanlara (spor çevresine ve dışına) ilham olacaktır.” (Katılımcı 3)

“Spor okuryazarlığı farkındalığa benzer; çünkü kendini gerçekleştirme potansiyelinin üzerine çıkma konusunda atılacak adımlara entegre olmak, güncel kalmak, gelecek nesillerin nasıl şekilleneceğini belirler.” (Katılımcı 11)

“Spor okuryazarlığı buzdağına benzer; çünkü görünen kısmından daha fazlası suyun altındadır.” (Katılımcı 8)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, öğretim elemanlarının spor okuryazarlığı kavramına dair algılarını metaforlar aracılığı ile belirlemek hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda spor okuryazarlığı kavramı ile ilgili öğretim elemanlarının toplam 15 farklı metafor geliştirdikleri görülmüştür. Araştırma kapsamında, öğretim elemanlarının spor okuryazarlığı kavramı üzerine ürettikleri metaforlar kazanım (f=10), keşfetme (f=3) ve farkındalık (f=2) kategorilerinde toplanmıştır. Kategorilere ilişkin metaforların kodları gözlemlendiğinde, bireylerin spor okuryazarlığını yaşam boyu sürdürülebilir bir kazanım olarak ifade ettikleri, hız treni metaforu üzerinden hızlı olan değişimlere ayak uydurma farkındalığı olarak algıladıkları ve spor ile ilgili güncel konuları takip etme olarak idrak ettikleri öğretim elemanları tarafından belirtilmiştir.

Öğretim elemanlarının en çok “kazanım” metaforu (prospektüs, yelpaze, pusula, takip-iz) ile ilgili metaforlar ürettikleri tespit edilmiştir. Bu durum spor okuryazarlığı kavramına yönelik öğretim elemanlarının farklı bakış açılarına sahip oldukları ve farklı metaforlar aracılığı ile

ortak bir kavramı ifade ettiklerini göstermektedir. Metaforların, kavramı bir başka kavram aracılığıyla ifade etme vurgusunu doğrular niteliktedir (Lakoff ve Johnson, 2010).

Kazanım teması altında öğretim elemanlarının toplam 10 metafor oluşturdukları görülmektedir. Bu metaforlar pusula, prospektüs, alfabe, maymuncuk, sürahi, takip-iz sürme, şarj, hız treni, yelpaze ve sonucunu bilmediğin bir roman olarak sıralanmıştır. Tespit edilen metaforlar incelendiğinde, spor okuryazarlığı kavramı denildiğinde akla yalnızca spor yapma alışkanlığının gelmemesi gerektiği, kavramın bu alışkanlıktan çok daha derin bir anlam ifade ettiği söylenebilir. Spor okuryazar olan bireyi tanımlarken ifade edilen nitelikler (Whitehead, 2013) ve kavramı yalnızca temel hareket becerileri üzerinden okumanın spor alanında uygulanabilirliğinin önemini azaltması (Lundvall, 2015) bu durumu doğrular niteliktedir.

Farkındalık kategorisinde öğretim elemanlarının toplam 2 metafor ürettikleri görülmektedir. Bu metaforlar kampüs ve spor konusunda her alanda farkındalık biçiminde belirlenmiştir. Öğretim elemanları spor okuryazarlık kavramını, kampüs ve farkındalık ile ilişkilendirerek spor okuryazarlığının farkındalık düzeyini arttıracaklarını ifade etmişlerdir. Jawad (2022), spor bilimleri öğrencileri üzerine yapmış olduğu araştırmada, öğrencilerin spor okuryazarlık farkındalık düzeylerinin iyi seviyede olduğunu tespit etmiştir. Çalışmamız, kavramın kazanımının öğrencilerin farkındalık seviyelerine olan etkisini tespit etmesinden dolayı araştırmayı destekler niteliktedir. Yine çalışmamıza benzer olarak Ülker (2019), araştırmasında gençlerle ve çocuklarla iletişim halinde olan öğretmenlerin, spor okuryazarlık kavramını daha çok benimsemiş, eğilimlerinin daha yüksek ve kavrama dair farkındalık seviyelerinin de daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Keşfetme kategorisinde öğretim elemanlarının toplam 3 metafor ürettikleri tespit edilmiştir. Bu metaforlar buzdağı, Pandora'nın kutusu ve farkındalık biçiminde sıralanmıştır. Öğretim elemanlarının, keşfetme kategorisinde, bireylerin merak ve keşfetme özelliklerini vurguladıkları görülmektedir. Kashdan ve Silvia'ya (2015) göre merak ve keşfetme duygusu ile bütünleşmek, dünya ile algısal bağımızı derinleştirme fırsatı sunmaktadır. Spor okuryazarlığı kavramı ise merak ve keşfetme arzusu ile tetiklenen bu bütünleşme ve algılarımızın güçlenmesine katkı sağlayan bir olgu olarak nitelendirilmektedir. Çalışmamız, öğretim elemanlarının kavramın keşfetme yönüne yaptıkları vurgu neticesinde araştırma ile paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak öğretim elemanlarının spor okuryazarlığı kavramı ile ilgili ortaya attıkları 15 metafor, eğitimin iç paydaşlarından olan tebaanın literatürde henüz kendine yeterince yer edinmemiş olan kavramı nasıl algıladıklarını göstermiştir. Spor okuryazarlığı, önemli bir kazanç, yüksek bir farkındalık düzeyi ve keşfetme olgularının bütünsel bir oluşumu olarak

öğretim elemanları tarafından değerlendirilmiştir. Sonuç, yabancı ülkelerin eğitim müfredatında olan kavramı her ne kadar destekler nitelikte olsa da bu kavramın sporun diğer paydaşları tarafından da benimsenmesi gerekliliğini de göstermektedir. Özellikle öğretmen adaylarının kavramı benimsemesi ve sporun yalnızca fiziksel yönüyle değil aynı zamanda felsefi ve bilişsel yönüyle de ele alınmasına olanak sağlayacağı tarafımızca düşünülmektedir. Sporu bir yaşam biçimi ve kültür haline getirmenin ancak ve ancak alanın bütün paydaşlarının ortak hareket etmesiyle gerçekleşebileceği, kavramı bir bütünsellik içerisinde incelemenin ise literatüre yadsınamaz bir katkı sağlayacağı kanısını taşımaktayız. Özellikle toplumun her kesiminde spor okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi adına araştırmaların farklı yaş gruplarına uygulanması, ayrıca spor okuryazarlığı kavramının spor branşları özelinde araştırılarak branşlar arası farkların tespit edilip kavramın yaygınlaşarak kazanımının sağlanması adına alandaki çalışmaların artırılması tarafımızca önerilmektedir.

Araştırmanın etik kurul onayı Gazi Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu 2023 – 379 araştırma kodu ile alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarların herhangi bir kişi, enstitü, kurum ile çıkar çatışması olmadığını beyan ederiz.

KAYNAKLAR

- Altun, A. (2005).** *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı Yayınları.
- Altun, S. A., ve Apaydın, Ç. (2013).** Kız ve erkek öğretmen adaylarının “eğitim” kavramına ilişkin metaforik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(3), 329-354.
- Cairney, J., Dudley, D., Kwan, M., Bulten, R., ve Kriellaars, D. (2019).** Physical literacy, physical activity and health: Toward an evidence-informed conceptual model. *Sports Medicine*, 49, 371-383.
- Castelli, D. M., Centeio, E. E., Beighle, A. E., Carson, R. L., ve Nicksic, H. M. (2014).** Physical literacy and comprehensive school physical activity programs. *Preventive medicine*, 66, 95-100.
- Cerit, Y. (2008).** Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Creswell, J. W. (2015).** A concise introduction to mixed methods research. California: Sage Publications.
- Creswell, J. W., ve Creswell, J. D. (2017).** *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. California: Sage Publications.
- Çaredar, N., Pekel, A. Ö., ve Cengizel, Ç. Ö. (2022).** Children's perceptions of basketball through metaphors and drawings. *Education Quarterly Reviews*, 5(2), 117-127.
- Dudley D., Cairney J., Wainwright N., Kriellaars D., ve Mitchell D. (2017).** Critical considerations for physical literacy policy in public health, recreation, sport, and education agencies. *Quest*, 69(4), 436–452.
- Dudley, D. A. (2015).** A conceptual model of observed physical literacy. *The Physical Educator*, 72(5).
- Edwards L. C., Bryant A. S., Keegan R. J., Morgan K., Cooper S-M., ve Jones A. M. (2018).** ‘Measuring’ physical literacy and related constructs: A systematic review of empirical findings. *Sports Med.* 48(3), 659–682.
- Edwards, L. C., Bryant, A. S., Keegan, R. J., Morgan, K., ve Jones, A. M. (2017).** Definitions, foundations and associations of physical literacy: A systematic review. *Sports Medicine*, 47, 113-126.
- Ersoy, A. F. (2016).** “Fenomenoloji”, Ahmet Saban ve Ali Ersoy (Ed.), *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*, 1. Baskı içinde (51-111), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gardner, F. L., ve Moore, Z. E. (2007).** *The psychology of enhancing human performance: The mindfulness-acceptance-commitment (MAC) approach*. USA: Springer Publishing Company.

International Physical Literacy Association (2015). <http://physicalliteracy.ca/physical-literacy/consensus-statement/> sayfasından erişilmiştir.

Jawad, M. F. H. (2022). *Spor bilimleri öğrencilerinin spor okuryazarlığı akademik öz yeterlilik ve sosyalleşme ilişkisi.* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Jurbala, P. (2015). What is physical literacy, really?. *Quest*, 67(4), 367-383.

Kalaian, S. A., ve Kasim, R. M. (2008). *Encyclopedia of survey research methods in research design.* California: Sage Publications.

Kale, R. (2003). *Beden eğitimi ve spor bilimlerine girişi.* Ankara: Nobel Yayınları.

Karakaya, E. D., ve Salici, O. (2016). Isparta’da öğrenim gören 11-13 yaş gurubu öğrencilerin popüler spor branşları hakkındaki metaforik algılarının belirlenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(3), 855-869.

Karakuş, C. (2007). *Avrupa birliğinde kimlik, avrupa birliği kimlik tanımlama mekanizmasının incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Kashdan, T. B., ve Silvia, P. J. (2009). Curiosity and interest: The benefits of thriving on novelty and challenge. *Oxford Handbook of Positive Psychology*, 2, 367-374.

Kısa, N. (2013). Araştırma görevlilerinin metaforik algıları: Kim onlar? kim olmalılar? *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 48.

Kraiger, K., Ford, J. K., ve Salas, E. (1993). Application of cognitive, skill-based, and affective theories of learning outcomes to new methods of training evaluation. *Journal of applied psychology*, 78(2), 311.

Kurtipek, S. (2019). Spor kulüplerine üye bireylerin spor kulübü kavramına ilişkin algılarının belirlenmesi: Bir metafor analizi çalışması. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 209-145.

Lakoff, G., ve Johnson, M. (2010). *Metaforlar-hayat, anlam ve dil.* İstanbul: Paradigma yayınları.

Levine, P. M. (2005). Metaphors and images of classrooms. *Kappa Delta Pi Record*, 41(4), 172-175.

Lounsbery, M. A., ve McKenzie, T. L. (2015). Physically literate and physically educated: A rose by any other name? *Journal of Sport and Health Science*, 4(2), 139-144.

Lundvall, S. (2015). Physical literacy in the field of physical education—A challenge and a possibility. *Journal of Sport and Health Science*, 4(2), 113-118.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri.* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.), Ankara: Pegem.

- Pekel, A. Ö., Avşar, O., Çaredar, N., Erdoğan, C. S., & Özbayrak, T. B. (2021).** Havalı tabanca: hedefte ne var?. *Aksaray University Journal of Sport and Health Researches*, 2(2), 93-110.
- Pekel, A. Ö., Çakır, Y. N., Kırıkoğlu, N., Şahin, Y., & Pekel, H. A. (2022).** Metaphorical perceptions of esports coaches to the concept of esports. *Sportive*, 5(2), 35-47.
- Pekel, A. Ö., Soy, E., Kırıkoğlu, N., & Pekel, H. A. (2023).** The story of the bow and arrow: Through the eyes of children. *Education Quarterly Reviews*, 6(1), 555-562.
- Pekel, A. Ö., Uzgur, K., Şahin, Y., & Aydos, L. (2022).** Koşuyorum çünkü: Rekreasyonel koşucular açısından. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(4), 98-110.
- Pekel, A. Ö., Yazıcıoğlu, H., & İlhan, L. (2019).** A study on gifted students' perceptions about concepts" sport" through drawing-writing methodology. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 6(3), 219-231.
- Saban, A. (2004).** Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının "öğretmen" kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk eğitim bilimleri dergisi*, 2(2), 131-155.
- Sadık, F., ve Sarı, M. (2012).** Çocuk ve demokrasi: İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1(1), 48-62.
- Sevinç, Ö. S., ve Ergenç, M. (2017).** Düzce üniversitesinin bazı fakültelerinde öğrenim görmekte olan lisans öğrencilerinin "spor" hakkındaki metaforları. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 106-131.
- Silvia, P. J. (2008).** Appraisal components and emotion traits: Examining the appraisal basis of trait curiosity. *Cognition and Emotion*, 22(1), 94-113.
- The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2004).** *The plurality of literacy and its implications for policies and programmes. Position paper.* Paris, France: UNESCO Education Sector.
- Ülker, Ş. G. (2019).** Spor okur-yazarlığı kavramının antrenör, spor yöneticisi ve beden eğitimi öğretmenlerinin bakış açıları ile irdelenmesi İstanbul örneği. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Walsh, R. N. (1980).** The consciousness disciplines and the behavioral sci-ences: Questions of comparison and assessment. *American Journal of Psychiatry*, 137(6), 663-673.
- Whitehead, M. (2001).** The concept of physical literacy. *European Journal of Physical Education*, 6(2), 27-38.
- Whitehead, M. (2013).** Definition of physical literacy and clarification of related issues. *Journal of Sport Science and Physical Education*, 65, 29-34.
- Whitehead, M. E. (2010).** *Physical literacy: Throughout the lifecourse.* London: Routledge

Yazıcı, M. (2020). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin “hakem” kavramına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(1), 4911-4929.

Yetim, A. A., ve Kalfa, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin sporla ilgili metaforik algıları ve spor etkinliği dersi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 41-54.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yıldız, A. B., ve Doğu, G. A. (2022). Sporda teknoloji kullanımı: bir metafor çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 67-80.